

8. Словник з медіаграмотності. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/slovnuk.pdf> (дата звернення: 31.10.23).
9. Фактчекінг і медіаграмотність: словник термінів. URL: <https://without-ie.info/laboratory/posibnyku/faktchekinh-i-mediahramotnist-slovnuk-terminiv/> (дата звернення: 31.10.23).
10. Duden, Das große Wörterbuch der deutschen Sprache URL: <https://www.duden.de/> (дата звернення: 31.10.23).
11. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 31.10.23).
12. Macmillan Dictionary English. URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=dictadv.english.britishmacmillan&hl=en_US (дата звернення: 31.10.23).
13. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 31.10.23).

РОЗВИТОК В УКРАЇНІ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ І ВИЩОЇ ОСВІТИ

Савчук Р. М.

Узагальнено досвід розвитку в Україні дуальної форми здобуття фахової передвищої і вищої освіти. Визначено основні його детермінанти і гальмівні фактори. Проаналізовано нормативно-правове і методичне забезпечення дуальної форми здобуття освіти. Визначено основні завдання з її подальшого розвитку.

Ключові слова: фахова передвища освіта, вища освіта, дуальна форма здобуття освіти, дуальна освіта.

DEVELOPMENT IN UKRAINE OF DUAL FORM OF OBTAINING PROFESSIONAL PRIVATE AND HIGHER EDUCATION

Savchuk R. M.

The experience of the development of a dual form of professional pre-higher and higher education in Ukraine is summarized. Its main determinants and inhibiting factors are defined. The normative-legal and methodical provision of the dual form of education is analyzed. The main tasks for its further development have been defined.

Key words: professional pre-higher education, higher education, dual form of education, dual education.

Увага українського суспільства і вітчизняної системи освіти до розвитку дуальної форми здобуття освіти пов'язана з актуальними для України завданнями покращення якості освіти, удосконалення освітнього менеджменту, оптимізації витрат на освіту, зміцнення зв'язків освіти і бізнесу, відновлення зумовлених війною освітніх втрат

[1, с.7], посилення роботи з адаптації кращого європейського досвіду запровадження дуальної форми навчання у вітчизняну систему освіти [2, с.39]. Ці виклики вимагають перегляду традиційних підходів до організації системи освіти та освітнього процесу, вивчення, аналізу та використання кращих європейських практик. Відтак акцент на важливості запровадження повноцінної дуальної освіти відображено в багатьох вітчизняних документах загальнодержавного значення: Середньостроковому плані пріоритетних дій уряду на період 2017–2020 рр., Наказі МОН України «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників» (2015), розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» (2018), План заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (2019), Стратегії розвитку вищої освіти і України на 2022–2032 (2022), Положенні про дуальну форму здобуття професійної, фахової передвищої та вищої освіти (2023).

Ініціативи з популяризації в Україні дуальної форми здобуття фахової передвищої і вищої освіти реалізовувалися з 2013 р. За цей час було виявлено потужний потенціал цієї форми навчання. У 2019 р. МОН України затвердило пілотний проєкт з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття фахової передвищої та вищої освіти їх [3]. Цей проєкт дав змогу вдосконалити нормативно-правове забезпечення дуальної освіти, зокрема щодо: укладання тристоронніх договорів та угод (заклад освіти, здобувач освіти, суб'єкт господарювання); включення дуального навчання до змісту Положення про організацію освітнього процесу в закладах фахової передвищої та вищої освіти; запровадження процедури відбору здобувачів освіти суб'єктами господарювання; покращити механізми контролю за дотриманням безпечних умов навчання; організувати моніторинг впровадження дуальної форми навчання. Завдяки залученню до реалізації пілотного проєкту Державної установи «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» було забезпечено належний науково-методичний супровід дуального навчання в експериментальних закладах освіти, проведення семінарів, майстер-класів, тренінгів тощо.

У рамках проєкту «Дуальна освіта для України», що реалізується в партнерстві з ГО «Українська Асоціація Маркетингу» та представництвом USAID «Економічна підтримка України», було підготовлено методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти, розроблені з метою надання практичної допомоги вітчизняним закладам освіти, підприємствам і здобувачам освіти. Видання містить інформацію про передумови провадження в Україні дуальної форми здобуття освіти, досвіду, набутого учасниками

пілотного проєкту, охарактеризовано дво- і тристоронні договори між суб'єктами дуальної освіти, висвітлено особливості індивідуального та групового форматів навчання, представлено методичне забезпечення дуальної форми здобуття освіти, висвітлено участь роботодавців у здійсненні поточного і підсумкового контролю набутих знань, сформованих умінь і навичок, специфіка стипендіального забезпечення та фінансової мотивації суб'єктів дуальної освіти.

Практичне значення методичних рекомендацій полягає в тому, що вони орієнтовані на всіх суб'єктів дуальної освіти. Заклади освіти отримують поради щодо того, як проводити первинний аналіз діяльності із запровадження дуальної форми здобуття освіти, перевіряти рентабельність освітніх програм, аналізувати кадрові запити роботодавців, забезпечувати системну роботу стейкхолдерами, приймати рішення про доцільність запровадження дуальної освіти. Представники підприємств мають змогу ознайомитися з механізмами запровадження системного підходу до формування кадрової політики, проведення самоаналізу пропозицій щодо запровадження дуальної форми здобуття освіти (наявність кваліфікованих наставників, аналіз витрат на впровадження освітнього процесу на виробництві), пошуком партнерів із числа закладів освіти та алгоритмом впровадження дуальної форми здобуття освіти на підприємстві. У методичних рекомендаціях на основі узагальнення досвіду України розроблено відповідні інструкції та надано шаблони необхідних документів.

Проведений пілотний проєкт показав, що в Україні використовуються дві моделі дуальної форми здобуття освіти: з інтегрованою практичною підготовкою; з інтегрованою професійною діяльністю. Перша модель пропонує поєднання навчання здобувачів першої вищої та/чи фахової передвищої освіти в закладі освіти і на підприємстві. Друга модель передбачає поєднання навчання в закладах вищої освіти і на підприємстві для тих, хто вже здобув фахову передвищу або першу вищу освіту, працює на підприємстві і має бажання продовжувати навчання за профілем, визначеним підприємством.

З'ясовано, що в закладах освіти застосовується переважно модель із інтегрованою практичною підготовкою (перехід на дуальну форму здобуття освіти відбувається з 3-4 курсу або з 1 курсу магістратури). При цьому організація освітнього процесу та графіків чергування фаз навчання в закладі освіти та на підприємстві змінюється залежно від спеціальності, за якою відбувається навчання фахівця, та потреб підприємства-роботодавця.

Роботодавці основними критеріями вибору закладу освіти для організації дуальної форми здобуття освіти визнають: територіальне розміщення закладу освіти, досвід реалізації ним освітнього процесу з

елементами дуального навчання та наявність профільних кафедр. Важливе значення у проєкті надавалося вивченню механізмів мотивації суб'єктів дуальної освіти, передбачених у змісті тристороннього договору між роботодавцем, закладом освіти і здобувачем. Так, основними мотиваційними інструментами можуть бути: виплата здобувачам освіти зарплати за виконання трудових функцій під час навчання; призначення на підприємствах кращим студентам мотивуючих стипендій; сплату вартості навчання здобувача в закладі освіти на контрактній основі [4].

Особливий акцент було зроблено на вдосконалення механізмів відбору здобувачів освіти, для їх подальшого навчання за дуальною формою здобуття освіти. Традиційно підприємства в питаннях відбору здобувачів керуються рекомендаціями закладів освіти. Водночас роботодавці залучаються до захисту курсових і дипломних проєктів та беруть участь у роботі кваліфікаційних комісій. Здобувачі освіти можуть відвідувати підприємства як бази майбутньої практики вже з перших курсів навчання.

Основними чинниками, що спонукали роботодавців взяти участь у підготовці фахівців за дуальною формою навчання є такі: старіння і дефіцит кваліфікованих кадрів на регіональних ринках праці; потреба підприємств у створенні кадрового резерву; прагнення здобувачів освіти і роботодавців скоротити період адаптації випускників до професійної діяльності; бажання підприємств впливати на зміст не лише варіативної складової підготовки фахівців, але й обов'язкової [5, с. 5].

Аналіз досвіду функціонування в Україні дуальної освіти дав змогу виявити основні причини, що гальмували її розвиток та знижували ефективність. Серед них: карантинні обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19; воєнні дії; посилення зумовлених війною міграційних потоків; зменшення контингенту студентів, навантаження для викладачів і, відповідно, скорочення кадрів на кафедрах; руйнація, релокація, закриття багатьох підприємств – учасників підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти; низький рівень обізнаності щодо переваг дуальної форми здобуття освіти серед студентів, педагогів і роботодавців.

Відтак, попри значний досвід функціонування в Україні дуальної освіти, залишаються перспективними: посилення профорієнтаційної та інформаційної кампаній щодо можливостей навчання за дуальною формою здобуття освіти; зниження рівня бюрократизації освітнього процесу в закладах освіти; забезпечення державної підтримки тих закладів освіти, які впроваджуватимуть повноцінну дуальну освіту, для збереження педагогічних кадрів та їх заохочення до оновлення й модернізації освітніх програм з урахуванням потреб дуальної форми

здобуття освіти; удосконалення підготовки керівників закладів освіти до розвитку державно-приватного партнерства, а майбутніх педагогів – до педагогічної діяльності в умовах дуальної освіти гармонізація державної підтримки та ініціативи «знизу» (роботодавців та закладів освіти).

Література

1. Бугайчук В., Бучинська О., Давліканова О., Ковальчук С., Леу-Севериненко С., Лилик І., Перезовова І., Романов М., Серік М., Чайковська А.; за заг. ред. М. Романова. Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти. Київ : ТОВ «Вістка», 2023. 281 с.
2. Бугайчук В., Давліканова О., Лилик І. та ін. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини: практичний посібник. Київ: ТОВ «Вістка». 2022. 240с.
3. Наказ МОН України «Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» (2019, 15 жовтня). <file:///C:/Users/Deluxe/Downloads/5dc96748213fc874879880.pdf>.
4. Дуальна форма здобуття освіти у закладах вищої тахової передвищої освіти очима роботодавців (2020, 10 листопада). <https://mon.gov.ua/ua/news/dualna-forma-zdobuttya-osviti-u-zakladah-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-ochima-robotodavciv>
5. Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми другого року запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти України. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (18 листопада 2021 року). Київ. 2021. 157 с.

ЕВРИСТИЧНА ОСВІТА У ТВОРЧІЙ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Сайнчук І. В.

Розглядаються можливості евристичної технології навчання й виховання у формуванні гуманітарних цінностей людини.

Ключові слова: творча самореалізація, евристична освіта, діалог, цінності.

HEURISTIC EDUCATION IN THE CREATIVE SELF- REALIZATION OF THE FUTURE TEACHER

Sainchuk I. V.

The possibilities of the heuristic technology of education and training in the formation of human humanitarian values are considered.

Key words: creative self-realization, heuristic education, dialogue, values.